

Kitap İncelemesi: Nüzhet Şenbay'ın Söz ve Diksiyon Sanatı Adlı Eseri

Ethem Babrak¹

Gönderilme Tarihi/ Received: 23.05.2026
Kabul Tarihi/ Accepted: 07.07.2026

Kitabın Künyesi:

Soyad, Ad: Şenbay, Nüzhet

Basım Yılı: 1982

Değerlendirilen kitabın başlığı: Söz ve Diksiyon Sanatı

Yayın yeri: İstanbul

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa sayısı: 141

ISBN: 978-975-363-014-X

Öz

Bu çalışma, Nüzhet Şenbay'ın (1910–1991) Söz ve Diksiyon Sanatı adlı eserini içerik, yöntem ve alana katkı bakımından kapsamlı biçimde değerlendirmektedir. İlk kez 1982'de yayımlanan ve 2026 yılı itibari ile kırk ikinci baskıya ulaşan eser, Türkiye'de diksiyon eğitiminin kurucu metinlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İncelemede, Şenbay'ın Paris Konservatuvarı'nda aldığı ses eğitimi ve Ankara Devlet Konservatuvarı'ndaki öğretmenlik deneyiminin esere nasıl yansıdığı ele alınmış; kitabın "Konuşmacı", "Konu", "Konuşma Üzerinde Temel Çalışmalar" ve "Söz ve Diksiyon Terimleri Sözlüğü" bölümleri ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Eser, fonetik ve artikülasyon, prosodi ile retorik ve beden dili olmak üzere üç temel diksiyon sacayağı açısından değerlendirilmiş; pedagojik gücü teslim edilmekle birlikte modern sesbilim araçlarından yoksunluğu, yazılı dildeki sivrulukları ve İstanbul Türkçesini mutlak ölçüt kabul etmesi gibi sınırlılıkları tartışılmıştır. Sonuç olarak, Şenbay'ın eserinin Türk tiyatrosu ve iletişim pedagojisi açısından tarihsel ve kurucu bir önem taşıdığı, bu eserin ortaya koyduğu yaklaşımın, çağdaş sosyodilbilim ve deneysel sesbilim bulguları ışığında yeniden değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Diksiyon, söz sanatı, Nüzhet Şenbay, ses eğitimi, Türkçe söyleyiş.

¹ Sorumlu Yazar | Corresponding Ethem Babrak, Bitlis Eren Üniversitesi, Güroymak Meslek Yüksekokulu, ebabrak@beu.edu.tr

A Critical Review of Nüzhet Şenbay's Söz ve Diksiyon Sanatı (The Art of Speech and Diction)

Abstract

This study comprehensively evaluates Nüzhet Şenbay's (1910–1991) Söz ve Diksiyon Sanatı (The Art of Speech and Diction) in terms of its content, method, and contribution to the field. First published in 1982 and reaching its forty-second edition by 2026, the work is regarded as one of the foundational texts of diction education in Turkey. The review examines how Şenbay's vocal training at the Paris Conservatory and teaching experience at the Ankara State Conservatory are reflected in the book, while offering a detailed evaluation of its sections titled "The Speaker," "The Subject," "Fundamental Exercises on Speech," and "Glossary of Speech and Diction Terms." The work is analyzed through the three main pillars of diction training: phonetics and articulation, prosody, and rhetoric with body language. While acknowledging its pedagogical strength, the study also discusses the book's limitations, including the lack of modern phonetic tools, occasional carelessness in written expression, and the treatment of Istanbul Turkish as an absolute norm. The study concludes that Şenbay's work holds historical and foundational importance for Turkish theater and communication pedagogy, and that the approach it presents should be re-evaluated and further developed in light of contemporary sociolinguistic perspectives and findings from experimental phonetics.

Keywords: Diction, art of speech, Nüzhet Şenbay, voice training, Turkish pronunciation.

Giriş

Bir dilin yazılı ifadesinde nasıl gramer ve üslup kuralları belirleyici ise sözlü ifadesinde de ses, vurgu, tonlama ve artikülasyon (boğumlama) gibi unsurlar o denli belirleyicidir. Sözler, düşüncenin taşıyıcısı olmanın yanında aynı zamanda bir kültürün seslendirilmiş hâlidir. Türkiye'de bu bilincin sistematik bir eğitim programına dönüştürülmesi, büyük ölçüde cumhuriyetin kuruluş döneminde başlayan sahne sanatları geleneğiyle mümkün olmuştur. Bu geleneğin en önemli temsilcilerinden biri kuşkusuz Nüzhet Şenbay'dır.

Bu inceleme, Nüzhet Şenbay'ın (1910–1991), Söz ve Diksiyon Sanatı (1982; 37. baskı, 2020) adlı eserini içerik, yöntem ve katkı açısından değerlendirmektedir. İlk kez 1982'de yayımlanmış olan elimizdeki bu eser, Yapı Kredi Yayınları tarafından 2020'de 37. baskıya ulaşmıştır (Şenbay, 2020). 2026 yılı itibarı ile eser 42. baskısını görmüştür ve daha uzun yıllar alanında okunmaya ve başucu kitabı olmaya devam edeceği kuvvetle muhtemeldir. Nitekim günümüzde dijitalleşme ve yeni medya araçlarının yaygınlaşması, diksiyon eğitiminin kapsamı ve niteliği üzerine tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir. Böyle bir

konjonktürde, alana yön vermiş temel metinlerin akademik bir süzgeçten geçirilmesinin elzem olduğu aşıkardır.

Bu doğrultuda Şenbay'ın eğitim anlayışını kavrayabilmek için onun yetiştiği dönemin kültürel iklimini ve aldığı uluslararası eğitimi göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Tiyatro ve konservatuvar kökenli bir sanatçı olan Şenbay, Devlet Konservatuvarı'nda dönemin önde gelen tiyatro pedagoglarından Carl Ebert'in öğrencisi olarak yetişmiştir. Kaçmaz, tez çalışmasında Nüzhet Şenbay'ın Türkiye'de diksiyon dersini ilk alanlardan biri olduğunu ifade etmektedir (Kaçmaz, 2007, s. XII). Şenbay'ın sonraki yıllarda diksiyon alanında bu denli belirleyici bir isim hâline gelmesinde, bu erken kurumsal temasın önemli bir payı olduğu düşünülmektedir.

Şenbay, eğitimini daha da derinleştirmek ve ses eğitimi konusunda uzmanlaşmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Fransa'ya gönderilmiş; burada Paris Konservatuvarı'nda Prof. Georges Roy ile çalışmıştır (Bahadır, 2005, s. 6; Şenbay, 2020 s. 1-2).

İki yıllık yoğun bir Paris eğitimi sonrasında yurda dönen Şenbay, kazandığı bu uluslararası vizyonu yerel pratikle birleştirmiş; hem sahne çalışmalarını hem de diksiyon öğretmenliğini uzun süre bir arada yürütmüştür. Ankara Devlet Konservatuvarı'nda verdiği diksiyon derslerinin yanı sıra misafir oyuncu olarak çeşitli tiyatro oyunlarında sahne alması, onun teoriyi pratikle nasıl harmanladığının en açık göstergesidir. Yazarın pedagojik etki alanı salt konservatuvarla sınırlı kalmamış; Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü'nde, TRT bünyesinde açılan radyo ve televizyon spikerlik kurslarında ve çeşitli kurumların eğitim programlarında dersler vermiştir (Bahadır, 2005, s. 6; Şenbay, 2020, s. 1-2).

Şenbay, eserinde "Önsöz" ve "Giriş" bölümleriyle temel çerçeveyi çizmekte; ardından "Konuşmacı" ve "Konu" başlıklarıyla sözlü anlatımın öznesi ve içeriğini tartışmaktadır. "Konuşma Üzerinde Temel Çalışmalar" kısmında ses, nefes ve artikülasyon gibi teknik unsurlar üzerinde durulurken, "Sözlü Anlatımı Sağlamak" bölümü, etkili iletişim için gerekli yöntemleri ayrıntılı biçimde izah etmektedir. Kitabın sonunda yer alan "Söz ve Diksiyon Terimleri Sözlüğü" ise, alanın terminolojisini derli toplu bir biçimde sunarak hem öğrenciler hem de eğitmenler için başvuru kaynağı işlevi görmektedir.

Şenbay, konuşmacının doğuştan gelen yetenekleri ile sonradan edinilen becerileri arasındaki dengeyi tartışır. Yazarın temel tezi, güzel konuşmanın "Tanrı vergisi" bir yatkınlıktan ibaret olmadığı, bilinçli ve sürekli çalışma sayesinde geliştirilebileceğidir. Şenbay'a (2020, s. 15-16) göre gerçek bir konuşmacının temel nitelikleri üç başlıkta özetlenebilir: Öncelikle, yanlış bir söz söyleme kaygısıyla suskun kalmamak ve iletişim cesaretini korumak gerekir. İkinci olarak, çevredeki olayları doğru biçimde kavrayarak olumlu ve olumsuz yönlerini ayırt etmeyi sağlayan sağduyuya sahip olmak önemlidir. Son olarak ise, Türkçeyi açık, anlaşılır ve doğru bir biçimde kullanmak, etkili sözlü anlatımın vazgeçilmez koşuludur. Şenbay, bu üç ölçütü başlangıç için yeterli görmekte ve daha fazla

koşul eklemenin konuşmacının cesaretini zedeleyebileceğini belirtmektedir. Şenbay, Demosthenes ve Cicero gibi tarihsel örneklerle bu argümanı desteklerken, "trac" adını verdiği topluluk karşısında konuşma korkusunun sahne pratiğiyle nasıl yönetilebileceğini anlatır (Şenbay, 2020, s. 20–22). Şenbay'ın teorik çerçeveyi ağırlaştırmak yerine konuşma cesaretini ve uygulamayı önceleyen bu tutumu, eserin uzun yıllar etkisini korumasının başlıca nedenlerinden biri olarak görülebilir. Bu yönüyle yazar, diksiyon eğitimini sadece kuramsal düzeyde tartışan yaklaşımlardan ayrılmakta ve sahne deneyimini öğretim pratiğine dönüştüren somut bir model sunmaktadır.

İkinci bölümde, konuşmanın içeriğine odaklanır. Şenbay, düşüncenin önceden yapılandırılması, notların sistematik biçimde tutulması ve genel kültür birikiminin genişletilmesi gerektiğini vurgular (Şenbay, 2020, s. 25–31). Doğaçlamanın bile belirli bir zihinsel hazırlık gerektirdiğini belirten yaklaşımı, klasik retorik geleneğinin pratik bir yansımasıdır.

Kitabın ağırlık merkezini oluşturan "Konuşma Üzerinde Temel Çalışmalar" başlıklı bu bölüm; ses eğitiminden boğumlamaya, jest ve mimik kullanımından söyleyiş alıştırmalarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar (Şenbay, 2020, s. 32–123). Şenbay'ın "doğru söyleyiş" ölçütü olarak İstanbul Türkçesini esas alması dönemin standart dil politikalarıyla uyumludur. Her teknik açıklamanın somut alıştırmalarla desteklenmesi, bölümün pedagojik gücünü artırır.

Günümüzde diksiyon kurslarında Türkçenin yazıldığı gibi okunmadığı, bazı seslerin yazılı biçimle tam olarak örtüşmediği sıkça vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Şenbay'ın İstanbul Türkçesini temel ölçüt olarak kabul etmesi, hâlâ tartışmaya açık bir konudur. Bununla birlikte, kelimelerin telaffuzunda kimi harflerin yazılı biçiminin ses değerini tam karşılamadığı dikkate alındığında, Şenbay'ın yaklaşımının belirli açılardan geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu ölçütün mutlak bir norm olarak değil, dönemin pedagojik ihtiyaçlarını karşılayan bir referans noktası olarak değerlendirilmesi daha uygun görünmektedir. Ancak Türkçenin yazıldığı gibi mi okunması gerektiği yahut telaffuz edilmesi gerektiği tartışması günümüzde hâlâ canlılığını korumaktadır. Bu tartışmanın yalnızca akademik çevrelerde değil, aynı zamanda dil politikaları ve eğitim programları açısından da sistematik biçimde ele alınması gerekmektedir. Diksiyon çalışmalarının sağlıklı bir biçimde ilerleyebilmesi için, ilgili kurum ve yetkili organların bu konuda ortak bir çerçeve belirlemesi son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle, Türkçenin doğru söyleyiş ölçütlerinin güncel sesbilim ve sosyodilbilim verileri ışığında yeniden değerlendirilmesi, alandaki belirsizliklerin giderilmesi açısından acil bir ihtiyaç olarak görünmektedir. Öte yandan kitabın hedefinin kuramsal bir dil tartışması yürütmekten çok, uygulamaya dönük bir söyleyiş standardı oluşturmak olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Bu yaklaşım, mutlak bir normdan ziyade tarihsel ve pedagojik bir referans olarak değerlendirilmelidir.

Şenbay'a göre (2020, s. 72-74), Türkiye'de diksiyon eğitiminin temelleri Muhsin Ertuğrul ve Ercüment Ekrem Talû'nun öncülüğünde, "Konuşma Tekniği ve Mimik" ile "Retorik ve Okuma" dersleriyle atılmıştır. Süreç içerisinde bu disiplinler,

Türkiye'ye davet edilen uzmanların katkılarıyla şekillenmiştir. Profesör Carl Ebert'in katkılarıyla "Edebi Kiraat" odağında ilerleyen eğitim sürecine, ses eğitimi için Profesör Kuhenbuch dahil edilmiştir. Ancak Kuhenbuch'un Türkçenin fonetik yapısına olan yabancılığı, hedeflenen başarının yakalanmasını güçleştirmiştir. Bu akademik boşluk, Tahsin Banguoğlu'nun "Nazari Fonetik" dersini müfredata kazandırmasıyla doldurulmuş ve Türkçe ses bilgisinin kendine has yapısı temel alınarak eğitimdeki aksaklıklar giderilmiştir (Şenbay, 2020, s. 72-74).

Kitabın son bölümündeki terimler sözlüğü, diksiyon alanında kullanılan kavramların Türkçe karşılıklarıyla birlikte açıklanmasını içerir (Şenbay, 2020, s. 141). Bu bölüm, alana yeni giren öğrenciler için işlevsel bir terminolojik harita görevi görmektedir.

Kitabın en belirgin erdemi, Şenbay'ın hem Paris Konservatuvarı'ndaki akademik eğitiminden hem de Türk tiyatro sahnesindeki pratiklerinden süzülüp gelen deneyimi teoriyle kaynaştırmasıdır. Şenbay, her teknik açıklamayı somut alıştırmalarla destekleyerek okuyucuyu pasif bir bilgi alıcısı olmaktan çıkarıp faal bir öğrenci konumuna taşır.

Tarihsel örneklere başvurma biçimi de kitabın değerli yönlerinden biridir. Demosthenes'ten Cicero'ya uzanan referans yelpazesi, diksiyon eğitimi kuru bir teknik antrenman olmaktan çıkararak kültürel bir bağlama/zemine oturtmaktadır. Ayrıca kırk ikinci baskıya ulaşmış olması, eserin hem konservatuvarlarda hem de spikerlik eğitimlerinde yarattığı güvenin somut bir kanıtıdır.

Kaçmaz (2007, s. 25), Türkiye'de özel kurslarda diksiyon eğitimi verenlerin genellikle tiyatro, radyo-televizyon veya diksiyon-spikerlik kursu geçmişine sahip kişiler olduğunu belirtmektedir. Aynı çalışmada, Türkiye Türkçesinin tarihsel gelişimi ile fonetik-fonolojik özelliklerine ilişkin sistematik bir ders eksikliğine de dikkat çekilmektedir. Bu tespit, Şenbay'ın görüşlerinin sadece bir kitap düzeyinde kalmadığını; öğretim pratiğini şekillendiren yaygın bir başvuru çerçevesine dönüştüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Eserin alanındaki öncü rolüne ve pedagojik gücüne rağmen belirli sınırlılıklar barındırdığı açıktır. Bu sınırlılıkların başında, yazarın sözlü ve yazılı dil arasındaki kullanım farkı gelmektedir. Şenbay'ın sahne deneyimini pedagojik bir çerçeveye aktarma konusundaki kararlılığı, onu Türkiye'de bu alanın kurumsallaşmasında kilit bir figür hâline getirmiş ve bu birikimini kaleme aldığı beş farklı esere yansıtmıştır. Bununla birlikte, sözlü ifade ve hitabet sanatında zirveye çıkmış bir ismin yazılı dile geçişte zaman zaman aynı titizliği göstermemesi, araştırmacıların dikkatinden kaçmamıştır. Bahadır (2005, s. 6), sanat ve dil ile bu denli iç içe olan, hayatını doğru ve etkili konuşmaya adanmış bir yazarın kitabındaki dil kullanımında kimi zaman savrukluk göstermesini ironik bir durum olarak değerlendirmektedir. Mete'nin (2023, s. 76) ifadesiyle 'diksiyon kitaplarının atası'nı yazmış bir isim hakkında bu tür eleştiriler sert görünebilir; ancak bu eleştirileri bütünüyle göz ardı etmek de bilimsel açıdan doğru

olmayacaktır. Dil savrukluklarına yönelik eleştirilere büyük ölçüde katılmaktayız. Kitap satır satır incelendiğinde, sahnedeki güçlü sesin yazıya aktarılırken yer yer sözdizimsel sorunlara dönüştüğü gözlemlenmiştir. Örneğin, “Sonra yüksek sesle, kendinize göre ona anlam katıp, tümcelere hareket vererek, sözakımında duraksama yapmadan, düzenli soluk alıp, virgüllere, noktalı virgüllere ve noktalara dikkat ederek, ses bükümünün doğal olmasına özen gösterip her sözcüğün değerini vererek çalışmalarınızı sürdürünüz.” (Şenbay, 2020, s. 18) cümlesi, aşırı uzun yapısı ve noktalama ile yeterince bölünmemiş olması nedeniyle okur açısından takip güçlüğü yaratmaktadır. Daha akıcı bir sözdizimiyle iki ayrı cümleye bölünmesi metnin anlaşılabilirliğini artırabilirdi. Eserde buna benzer kullanımlarla yer yer karşılaşmaktadır. Bu durum, konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkın, bir diksiyon ustasının kaleminde bile nasıl belirginleşebileceğinin dikkat çekici bir göstergesidir. Nitekim Şenbay’ın kendisi de eserinin daha ilk sayfalarında bu görüşü destekleyen ifadeler kullanmıştır: “Öyle güzel konuşanlar vardır ki, bildikleri konu üzerinde düşüncelerini, duygularını düzgün tümceler kurup etkili sözcükler bularak söyler, dinleyenleri hayran bırakırlar. Belki de bu kişiler, bu konuşmalarını aynı güçte yazamazlar.” (Şenbay, 2020, s. 7). Özetle, yazarın sahnedeki kusursuz diksiyonunun yazılı metnin sentaksına ve üslubuna zaman zaman aynı özenle yansımaması, eserin en dikkat çekici zaaflarından biri olarak değerlendirilebilir.

Diksiyona ilişkin akademik kaynakların geneline bakıldığında diksiyon eğitiminin şu üç sacayağı üzerine oturtulduğu görülecektir (Erberdi, 2012, s. 42-45):

1. Fonetik ve Artikülasyon (Sesletim): Seslerin doğru çıkarılması, hece yapısı ve vurgu kuralları.
2. Prosodi (Ezgi ve Tonlama): Cümlelerin duygusal yükünü taşıyan vurgu, durak, hız ve tonlama.
3. Retorik ve Beden Dili (İletişimsel Bütünlük): Sözün dinleyici üzerindeki etkisi ve görsel-işitsel uyum.

Tablo 1

Diksiyon Eğitiminin Sacayakları ve Şenbay’ın Yaklaşımı

Sacayağı	İçerik	Şenbay’ın Vurguları	Sınırlılıklar
Fonetik ve Artikülasyon (Sesletim)	Seslerin doğru çıkarılması, hece yapısı, vurgu kuralları	İstanbul ağızı üzerinden “doğru söyleniş”, boğumlandırma, sesin “maske”ye yerleştirilmesi	Modern fonetik araçlar (IPA, akustik analiz) yok; sistematik ses sınıflandırması eksik
Prosodi (Ezgi ve Tonlama)	Vurgu, durak, hız, tonlama; konuşmanın duygusal yükü	Sözakımı, monotonluktan kaçınma, duraklamaların	Sistematik egzersizler ve bilimsel ölçüm yöntemleri yok;

		doğru kullanımı, canlılık katma	pratik öğütler düzeyinde kalıyor
Retorik ve Beden Dili (İletişimsel Bütünlük)	Dinleyiciye etki, görsel-işitsel uyum	Jest ve mimiklerin uyumu, güven verme, içtenlik, samimiyet	Modern beden dili teorileri (Mehrabian vb.) yok; daha çok doğal davranış ve ahlaki öğütler

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere bu ölçütler üzerinden eser incelendiğinde Şenbay, "doğru söyleniş"i özellikle İstanbul ağızı üzerinden vurgular. Boğumlandırma, sesin "maske"ye yerleştirilmesi, sözcüklerin anlaşılır biçimde çıkarılması gibi konulara değinir. Ancak modern fonetik araçlar (IPA transkripsiyon, akustik analiz) yoktur. Seslerin sistematik sınıflandırması ve bilimsel sesbilim altyapısı eksik kalır. Daha çok gözleme ve pratik öğütlere dayalıdır. Şenbay'ın şu sözleri meseleyi açıklığa kavuşturacaktır: "Yalnız, tüm uygar dillerde uygulandığı gibi, bizim de bir Sesbilim alfabemiz bulunmadığından, ancak 'Doğru Söyleniş'i kulaktan çözümlemeye çalışıyoruz." (Şenbay, 2020, s. 13). Şenbay'ın bu kulak temelli çözümleme yaklaşımı tarihsel bağlamda anlaşılır olmakla birlikte, çağdaş diksiyon çalışmalarında daha sağlam bir bilimsel temele ihtiyaç duyulduğu açıktır. Eser bu yönüyle, dönemin pedagojik ihtiyaçlarını karşılayan pratik bir yaklaşım sunmakla birlikte, modern sesbilim açısından sınırlı kalmaktadır.

Eser ezi ve tonlama açısından bakıldığında; vurgu, durak, hız ve tonlamanın konuşmanın etkisini artırmadaki rolü sıkça işlenir. Sözcakımı, monotonluktan kaçınma, duraklamaların doğru kullanımı gibi öğütler verilir. Ancak prosodiye dair sistematik egzersizler veya bilimsel ölçüm yöntemleri yoktur. Daha çok "dinleyiciyi sıkmamak", "canlılık katmak" gibi pratik tavsiyeler düzeyinde kalır. Şenbay'ın şu sözleri meseleyi açıklığa kavuşturacaktır: "Sonra yüksek sesle, kendinize göre ona anlam katıp, tümcelere hareket vererek, söz akımında duraksama yapmadan, düzenli soluk alıp... ses bükümünün doğal olmasına özen gösteriniz." (Şenbay, 2020, s. 18). Bu yönüyle eser, prosodiye ilişkin sezgisel ve işlevsel öneriler sunmakta; ancak bu önerileri sistematik bir yöntem içerisinde temellendirmemektedir.

Retorik ve beden dili açısından bakıldığında Şenbay, kitabında jest ve mimiklerin konuşmayla uyumlu olması gerektiği önsözde açıkça belirtir. Konuşmacının güven vermesi, içtenlik, açık yüreklilik, dinleyiciyle bağ kurması gibi retorik ilkeler güçlü biçimde işler. Ancak modern beden dili teorileri (örneğin Mehrabian'ın iletişim modeli) veya görsel-işitsel uyumun sistematik analizi yoktur. Daha çok "doğal davranış" ve "samimiyet" vurgusu söz konusudur. Şenbay'ın şu sözleri meseleyi açıklığa kavuşturacaktır: "Ama konuşmalarınız... diksiyonunuzu, jest ve mimiklerinizi, verdiğimiz öğütlere uyarak düzenlemeniz gereklidir." (Şenbay, 2020, s. 7–8). Yazarın jest ve mimiklerin uyumuna dair önerileri, sahne deneyiminden süzülen değerli gözlemler olarak önem taşımaktadır; ancak sistematik ölçüm yöntemleri ve kuramsal çerçevelerle

desteklenmediği için akademik düzeyde eksiklikler barındırmaktadır. Bu durum, Şenbay'ın pedagojik mirasının değerini azaltmaz; aksine, onun doğal davranış ve içtenlik vurgusunun güncel beden dili araştırmalarıyla yeniden yorumlanması gerektiğini göstermektedir. Bu sayede hem tarihsel miras korunacak hem de günümüz eğitime daha sağlam bir bilimsel zemin kazandırılacaktır.

Sonuç olarak Şenbay'ın kitabı, fonetik/artikülasyon ve prosodiyi pratik öğütler düzeyinde işler; retorik ve beden dilini ise daha çok ahlaki ve iletişimsel bir çerçevede ele alır. Kitap, pedagojik açıdan güçlü olsa da akademik terminoloji bakımından sınırlı kalmaktadır. Ancak modern sesbilim ve sistematik beden dili eğitime dayalı bilimsel altyapı eksiktir. Bu nedenle eser, Türkiye'de diksiyon eğitiminin temel taşlarından biri olsa da, günümüz akademik ölçütleriyle karşılaştırıldığında deneysel sesbilim ve bilimsel prosodi çalışmaları açısından sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda önemli bir sınırlılık, kitabın bilimsel sesbilimle kurduğu zayıf bağıdır. Mete'nin (2023, s. 78-79) de Türkiye'deki genel diksiyon literatürü için belirttiği üzere; fonetik transkripsiyon, akustik analiz gibi modern sesbilim araçlarına yer verilmemesi eserin bilimsel temellerini yüzeysel bırakmaktadır.

Son olarak, İstanbul Türkçesinin "doğru" söyleyiş ölçütü olarak mutlaklaştırılması ve ağız farklılıklarının birer "kusur" gibi yansıtılması (Şenbay, 2020, s. 12-13), günümüz sosyodilbilimsel çoğulculuk perspektifinden bakıldığında tartışmaya açık bir diğer konudur.

Nüzhet Şenbay'ın Söz ve Diksiyon Sanatı, hem Paris'teki akademik ses eğitiminin hem de Ankara Devlet Konservatuarı'ndaki usta-çırak ilişkisinin izlerini taşıyan, Türkiye'de konuşma sanatının temel taşlarından biridir. Yazarın konuşma eylemini salt fiziksel bir anatomi meselesi olarak değil, düşünsel bir tasarım süreci olarak ele alması kitabın değerini korumasını sağlamıştır.

Bununla birlikte, eserde görülen yazılı dil savruklukları ve modern fonetik bilimiyle kurulan zayıf bağ, bu alanın Şenbay'ın çizdiği çerçeve ile yetinmemesi gerektiğini göstermektedir. Nihai olarak değerlendirildiğinde Nüzhet Şenbay'ın bu eseri, tarihsel değeri nedeniyle bir müze objesi gibi olduğu hâliyle sadece korunup saygı duyulacak bir metin veya eser değil; çağdaş yaklaşımlarla yeniden ele alınması ve üzerinde düşünülmesi gereken kurucu bir kaynaktır. Bu sebeple yapılması gereken şey, alanda lider konumunda olan Şenbay'ın bu öncü mirasını çağdaş iletişim bilimleri, sosyodilbilim ve deneysel sesbilim bulgularıyla birlikte geliştirerek alanyazına yeni bakış ve açılımlar kazandırmaktır.

Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışma yalnızca yazar tarafından hazırlanmıştır. Başka kişi veya kurumun katkısı bulunmamaktadır. Yazarın çıkar çatışması yoktur.

Etik Beyanı ve Finansal Destek: Çalışmanın hazırlanması sürecinde herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından finansal destek sağlanmamıştır. Etik ilkelere uygun olarak yürütülmüştür.

Yazım Sürecinde Üretken Yapay Zekâ ve Yapay Zekâ Destekli Teknolojilerin Kullanımı: Çalışmanın hazırlanması sürecinde üretken yapay zekâ teknolojilerinden metnin dilinin ve anlatım bütünlüğünün iyileştirilmesi maksadıyla yararlanılmıştır.

Kaynakça

- Bahadır, H. (2005). *Roman, hikâye ve günlük gazetelerdeki anlatım bozuklukları* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Erberdi, İ. (2012). *Diksiyon ve güzel konuşma sanatı*. İstanbul: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Kaçmaz, B. (2007). *Türkiye Türkçesinin yazılışı ve okunuşu* (Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Mete, Ş. (2023). Diksiyon kitapları ve yazarları. *Türk Dili Dergisi*, 72(854), 75–80.
- Şenbay, N. (2020). *Söz ve diksiyon sanatı* (37. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

